

190

CATALANA

REVISTA SETMANAL

VOLUM I

BARCELONA
IL·L·U·S·T·R·A·C·I·Ó CATALANA
1918

R. 399, 156

CATALAN

TAULA

	<u>PÀGS.</u>
ALBERT, SALVADOR	Florida de tardor 43
» »	Pensaments 385
ALCOVER, JOAN	Les esposalles 32
ALDAVERT, PERE	No's pot llevar per que té una dècima 441, 461
AGULLÓ, FERRAN	Mal temps 67
» »	Rosari 67
AMADOR	De la Llengua . 20, 45, 70, 172, 222, 270, 295
»	¿Ortografia oficial? 177, 210, 238
»	En defensa del Institut d'Es- tudis Catalans 381, 405, 429, 453, 477
ANZIZU, SOR EULARIA	¿No't recordes, Calin esti- madíssim 371
ARMENGOL DE BADIA, AGNÈS	El gessamí 281
ARÚS, JOAN	Interpretació del temps . . 91
» »	El fruyt sagrat 91
BARCELÓ, BARTOMÉU	Mes de Maria 399
BASSA, MARÍA GRACIA	Supersticions del Baix Em- pordà 44, 68
BASSEGODA, PERE J.	La gran nit 390
BASSEGODA, RAMON E.	Amors doctorals 165
BERGA Y BOADA, JOSEPH	Des de Pla Traver 61
BOIXET, EZEQUIEL	Los pobres de Barcelona . 185
BOTER, FRANCESCH DE	Maternitat 283
BRUGUIÈRE, ANDRÉE	Angulus ridet 487
BURGAS, JOSEPH	Lo bon joglar picaroleja . 263
BUSQUETS Y PUNSET, ANTON	El dolmen de Llanera . . 227
» » »	De malagrahits 465
CAMPS, MARQUÈS DE	«Madre, un besol» 391

	PÀGS.
CANALÍAS, AGNA	De Giuseppe Ravegnani . . . 443
CARETA Y VIDAL, ANTONI	La flor de la farigola . . . 412
CARDÚS, MONTSERRAT	Proverbis y frases prover- bials de Rubí . . . 268, 377, 401, 420, 450, 472, 488
CARRERAS Y CANDI, FRANCESC . .	Apuntacions d'història ibè- rica 256
CASTELLÀ, GABRIEL	Jochs de maynada 148
» »	Contractes de dos mestres d'estudi 221
» »	Més precursors del regio- nalisme 402
CASTELLS, ISIDRO	La cullita del blatdemoro . . 266
CATALÀ, JORDI	Los forasters 265
CATALÀ, VÍCTOR	*** (3,000 metres) Novela . . 13, 39, 62, 86, 143, 166, 190, 213, 240, 288, 372, 394, 418, 444, 469, 485
CATASÚS, TRINITAT	Oh, dematins de seda llu- minosal 12
CAYMARI, ANDRÉU	L'incendi de cà Na Vaquera . 118
CHAVARRI, EDUART L.	Discurs de gràcies als Jochs Florals 127
COLLELL, JAUME	Trista emigració 153
CONDÒ, JOSEPH	Er amuinaire 460
COROMINAS PRATS, D. Y V. . . .	El Cine 285
COSTA Y LLOBERA, MIQUEL . . .	Necrologia d'En Ramon Picó y Campamar . . . 133
CUNILL, S.	Mobiliari de la rectoria de Taradell en el segle xv . . 93
» »	Censos 425
DOMÈNECH DE CANYELLES, MARÍA.	La borda 413
DORIA, EVELI	Nocturn 157
» »	De cara a ponent 360
» »	Matinal 484
DRAPER, JOAN	Nocturn estival 181
FARNÉS, SEBASTIÀ	Les tres gallines 218
FERRÀ, MIQUEL	Cançó 9
» »	Passa la meua nau 484
FERRÉ, ADELAIDA	Fets que'l poble atribueix al Rector de Vallfogona . . 170, 196
» »	Del castell de Pilat 196
FERRER, ANDRÉU	Sobre «Les tres gallines» . . 292

	PÀGS.
FOLGUERA Y DURAN, MANUEL . . .	Antoni Suñol y Pla . . . 76
» » » . . .	¿Ortografía «oficial»? . . . 210
FRANQUESA Y GOMIS, JOSEPH . . .	Discurs en la vetllada ne- crològica d'En Picó . . . 129
» » » . . .	En la mort del primer Com- te de Güell. 440
FREIXAS, JOAN	Una dutxal 370
G., M.	Un hebraïsta. 221
G. Y P., C.	Per què la menta floreix y no grana 92
» » »	La compassiva cadenera . . . 246
GENÍS, MARTÍ	Tot mirant com neva. . . 481
GIBERT AGUSTÍ, M.	Lo monument dels Scipions . . 11
GIRBAL JAUME, EDUART	El «barranco Hernández» . . 161
GRANGER, JOSEPH	Elegia 234
GUASCH, JOAN M.	La vall de Chamonix. . . . 142
GUDIOL, JOSEPH	Nota filològica 21
» »	Un jugador del segle XIII . . 21
» »	Cambis introduhits per la impremta. 69
» »	Cumpliment d'una senten- cia. 69
» »	Sobre metges 149
» »	Sobre llegir en els refectors . 149
» »	Aygardent. 198
» »	Metge del Capítol de Vich . . 198
» »	Aleluyes 204
» »	L'indumentaria litúrgica . . 244
» »	Fundació del gremi de mes- tres de casa a Vich . . . 425
GUIMERÀ, ANGEL	Les neus que's fonen 9
» »	* * * 226
KARR, CARME	Balada 179
LLEAL.	Teatres 23, 47, 72, 94, 175, 199, 224, 248
LLORENS DE SERRA, SARA	L'ase d'En Mora 146
» » »	La llegenda de Sant Aleix. . 449
LLORENTE FALCÓ, TEODOR. . . .	La espolsada del cacau. . . 155
» » »	Una càtedra de llengua va- lenciana. 225
M.	En la mort de Claudi Güell y López. 471

	PÀGS.
MASERAS, ALFONS	Vora les ribes del Uruguay. 229
MASIFERN, RAMON	Lletra 422
» »	Fellant 422
MASRIERA, ARTUR	De epigrafia llatina a Tarra- gona 182
MASSÓ VENTÓS, JOSEPH	Estances a l'infermera . . 117
» » »	Monsenyor Carselade. . . 357
MILLET, LLUÍS	Discurs Presidencial als Jochs Florals 97
MIQUEL Y PLANAS, RAMON	Un trist moment 73
» » »	La novela d'un bibliòfil. . 194
» » »	Contra la reforma lingüís- tica 297
MIRET Y SANS, JOAQUIM	Les mosques de Girona en les cròniques franceses . 79
MOLINÉ Y BRASÉS ERNEST	Pons y Massaveu 2
» » »	El nucli. 383
» » »	Pintors contra carnicers. . 247
» » »	Felip IV y Olivares . . . 378
MONSERDÀ DE MACIÀ, DOLORS	Una lliçó 53
MORATÓ JOSEPH	Verdaguer Callís 25
MORERA Y GALICIA, MAGÍ	Hamlet (fragment) . . . 189
NAVARRO, ANTON	La olivada 369
NOVELLES DE MOLINS, JAUME	Sesta. 142
OLIVAR MARÇAL	Flor mística 369
OLIVER, MIQUEL S.	Chopin a Mallorca. . 249, 273
OMAR Y BARRERA, CLAUDI.. . . .	La mantellina 464
PALOMER, JOSEPH	Un patge de Maria Antonieta 267
» »	¿Chopin a Arenys de Mar? 386
PATXOT Y JUBERT, RAFEL	Nota bibliogràfica. . . . 282
PELLA Y FORGAS, JOSEPH	Del meu dietari. 58
PEÑA, ANTONI M.	Es cabrit y sa cabrida . . 85
PÉREZ JORBA, J.	Gloria als soldats qui moren 376
PIN Y SOLER, JOSEPH	Una visita a Vilafranca . . 201
» » »	Nota literaria. 368
PONS, JORDI	Les banderes velles . . . 376
PONS Y MASSAVEU, JOAN	Punts de sastre 4
PUNTÍ COLLELL, JOAN	Missa rasa. 122
QUER, FÈLIX	Flors místiques. 448
QUEROL, VICENS W.	A Montserrat. 84
RAHOLA, FREDERICH	Paràfrasis dels profetes d'Is- rael. 212, 239

	PÀGS.
RAMIS D'AYREFLOR, JOAN	Sol de Març 60
RAVENTÓS, JAUME.	El pitjor tirà 10
REDACCIÓ, LA	Deu vos guart 1
RIERA, PERE.	Trobo un senzill palau 84
» »	Amor anant pel món 468
RIERA Y BERTRAN, JOAQUIM.	Els corchs. 417
ROIG Y RAVENTÓS, JOSEPH	Gemma (fragment) 124
» » »	L'apache ubriach 259
ROGER Y CROSA, MARTÍ.	Divagacions 49
ROGER Y CROSA, MIQUEL	Les amors d'un músich 206
ROSSELLÓ DE SANS, COLOMA	Ran de mar 361
ROURE, CONRAT	Cara y creu de les sogres. 479
RUIZ Y PABLO, ANGEL	Recordances 407
RUBÍO Y LLUCH, ANTONI.	La Primavera de la nit 59
RUYRA, JOAQUIM	Crepuscle 83
SADERRA, JOSEPH	Un caçador bordissenç. 455
SALVÀ, MARIA A.	Angulus ridet 487
SANCHIS SIVERA, JOSEPH.	Cant a la Primavera 37
SERRA Y PAGÈS, ROSSEND	La oració del sol ixent 18
SERRA Y VILARÓ, J.	El dineret de la santa creu 472
» »	Nota folklòrica d'arxiu 490
SOLER Y PALET, JOSEPH.	Arrendament pels Conse- llers de Barcelona de la guarda de son territori 46
» » »	Butlla d'indulgències per una obra de Catalunya 197
» » »	Tassa de comestibles ani- mals al segle XVII 269
» » »	Ordonament als barbers. 269
SURIÑACH SENTFES, RAMON.	Del home de quaranta anys 38
TORRES Y REYETÓ, JACINTO.	*** 468
TORRES Y VILARÓ, RAMIR	Los torturats. 126
» » »	* * * 287
TRULLOL Y PLANA, SEBASTIÀ	Lo inagotable 255
VALLS Y VICENS, AGUSTÍ	Desvetllau la meva ànima, Senyor! 284
VAYREDA, PERE.	Un precursor del regiona- lisme. 171
» »	La visarma 437
VENTOSA, MERCÈ	Dos fets de Sant Vicens Ferrer 423
VERDAGUER CALLÍS, NARCÍS	¡Als vint anys! 27

	PÀGS.
VIA, LLUÍS	Donant un llibre 60
VIDAL, JOANA	Procediments mnemotèchnichs 68
VILA, ANTON	Inventari del castell de Vacarisses (segle xvi) 294
» »	Pere Roca Guinarda 451
» »	Curiosa carta de recomanació. 451
VILÀ, MANUEL	La prometensa 235
VILÀ, SIXTE	Es payer 246
» »	Notes disperses. 400
VOX POPULI	Comentari. 158
» »	Secció humorística 260
» »	Llibres 22, 47, 71, 94, 152, 174, 199, 223, 248, 271, 296, 379, 403, 426, 452, 491

GRAVATS

SALVADOR ALBERT	106
JOSEPH BURGAS	111
ANTONI CARETA Y VIDAL	106
EDUART L. CHAVARRI	120
ANDREU CAYMARI	114
ROSA GUBERT SALIETI	113
JOSEPH MASSÓ Y VENTÓS	112
LLUÍS MILLET	105
JOAN PUNTÍ COLLELL	114
JOAQUIM RIERA Y BERTRAN	106
JOSEPH ROIG RAVENTÓS	119
SANTIAGO RUSIÑOL	120
RAMIR TORRES Y VILARÓ	119
LLUÍS C. VIADA Y LLUCH	106

CATALANA

REVISTA SETMANAL

Any I

Barcelona 7 Abril 1918

Núm. 1

DEU VOS GUART

Al públich en general, a la premsa tota, fem la salutació. La fem especialment a les publicacions en nostra llengua y al nostre públich, que són els qui principalment ens han de judicar y sostenir en aquesta empresa.

Les condicions materials d'aquesta Revista han d'obehir a les imposicions de les circumstancies actuals que'ns obliguen a escatimar tot lo possible'l paper; la quantitat de lectura que hi donèm es superior, però, a la dels periòdichs similars; y a ningú farà de mal creure, solament a la vista d'aquest número, qu'emprenèm aquesta publicació ab verdader sacrifici, que serà més ò menys gros segons l'açullida qu'obtinguèm. De totes maneres, lo farèm ab gust si logrèm omplir, encara que modestament, aqueix buyt que des de temps dexava en la nostra terra la falta d'una Revista literaria oberta a totes les corrents de les nostres Lletres.

Aquesta es la rahó de la nostra sortida, y axò'ns estalví de formular cap programa. No'n tenim d'altre que'l de reflexar, fins allà hont poguèm, lo moviment literari de Catalunya, Mallorca y Valencia, sense distinció de matisos mentres càpi-guen dintre'l nostre criteri amplement català. Per axò, comptèm ab més de cent col·laboradors de les firmes més reputades, y des d'aquí invitèm a tots y a cada un dels altres escriptors dels nostres territoris a honrar ab llurs treballs aquestes planes qu'obertes d'ample en ample'ls oferim. La llur cooperació serà per nosaltres ben agraïda.

Ab la seguretat de les forces ja reunides y ab la confiança de les qu'anirà acoblant, comença, donchs, sa vida aquesta revista CATALANA.

JOAN PONS Y MASSAVEU

EN la desbandada general produhida per un injustificat crit de *recedant vetera*, En Pons y Massaveu acabà d'obehir los dictats de son temperament retret y solitari y desaparegué de les nostres petites tertulies. Mes no's retirà al barri de Ribera, ahont havia viscut tota sa juvenesa dedicat a una eficaç y intensa observació de tipus y escenes, per que una evolució personal casi simultània ab la de les nostres escoles literaries, l'havia fet passar de la vida menestrala del petit botiguer, a la plàcida burgesia. Axò succehia poch temps després d'escriure aquelles *Cobles de Solter* premiades als Jochs, que comencen:

Ab quarant'anys a l'ossera,
sol, escadusser, fadri,

jo, la fura de Ribera,
¡vès qui ho havia de dir!....

¡Vès qui havia de dir tantes altres coses passades des d'aquells dies!...

Aquests cambis l'acabaren de retreure fins del tracte ab les lletres. Al publicarse'l stu quadern de la *Lectura Popular* creguerem qu'En Pons s'havia decidit a rependre'ls hàbits de treball literari, donchs nos anuncià vuyt llibres en preparació, que no s'han publicat. Y, a propòsit: sos parents, sos amichs, algun editor ¿dexaràn que's perdin aquests borradors tan documentats de vida barcelonina y pagesa y no's veuràn ab cor d'afegirhi les demés obres d'En Pons, móltes agotades?

La Colla del Carrer y *L'Auca de la Pepa* són ses noveles millors. La falta d'unitat y de relléu de la primera queden compensades en la segona qu'es un quadro acabat d'escenes de barri ab son enfilall d'odis y simpaties, festes y dols; allí surt aquella enternidora solidaritat en l'alegría y en la dissort y tota la vida, abigarrada per fòra y passional y idíllica per dintre, d'un típic carreró barceloní. Algú ha citat ab rahó'ls noms de En Robert Robert y del Emili Vilanova junt ab En Pons com a *costumistes* dels nostres barris, y realment són los escriptors creadors y mestres del genre. No més recordèm *El Caxón de Sastre Catalán* (del sigle XVIII) y *El libro verde de Barcelona* (de mitjans del XIX) que pugen esser precedents mólt llunyans d'aquesta literatura viva; lo Renaxement l'ha vestida a la catalana, axecant son valor literari y documental.

La gran qualitat d'En Pons novelista fou lo do d'observació. Veu lo detall y l'apunta; a n'aquest n'hi afegeix d'altres fins a lograr la reproducció de la realitat, y com té prou instint artístich per la selecció, cap detall resulta inútil y cap relació peca de desordenada. Mes en ell tot es exterior: no es ben bé un novelista, sinó un colorista y un evocador. Son llenguatge es més propi per les descripcions aglomerades ab ses sobtades de diàlech — un diàlech sèch, concís, d'interjeccions — y ab son oportú plasticisme, que per el minuciós anàlisis de sentiment; la psicologia no's féu per ell. Per axò sobressurt en los quadrets y petites narracions, algunes de les quals són vigorosos ayguafort.

Son llenguatge es nirviós y trencat; axò dóna més força a la narració, mes decau devegades per l'afany d'usar termes insòlits ò neologismes. En sos quadros segarrenchs *Trescant per les serres* poguerem compendre'l do d'assimilació y la facundia d'un escriptor que sabia passar fàcilment del tragí dels petits barris barcelonins a la vida tranquila dels poblets de montanya, y al canviar d'escena, sabia també mudar lo llenguatge. Altra prova de sa ductilitat són ses poesies humorístiques en les que s'havía fet un estil propi y de bona lley que no era xabacà, ni encasacat y purista com alguns lo voldrien, logrant sols fer riure per sa poca solta.

* * *

Fa poch dies, als amichs y companys d'altre temps, nos dexà sobtats lo séu nom escrit en lletres grosses dins d'una esquela mortuoria. L'endemà'ns anavem comptant y saludant tristament al peu de casa seva; en aquests punts solèm trobar-nos ¡gayrebé enlloch més! y cada vegada n'hi faltèn. Era un matí plujós y trist. Anarem, paraygües extesos, cap a la parroquia, tot parlant d'ell, de la colla antiga, de les coses d'ara. Al cap de poca estona'ns despedirem emmurriats, en plè barri de Ribera, gayrebé enfront d'una botigueta de betes-y-fils en la qual lo nostre Pons y Massaveu, modest y solitari, escrigué moltes obres plenes de veritat que són valiosos documents literaris y socials de l'època present.

E. MOLINÉ Y BRASÉS.

PUNTS DE SASTRE

Al obrir-se la ventalla, el senyor *Jacques*, adonant-se del seu client, el senyor *Forgas*, se posa les ulleres al cap del nas, entortolliga la mida — que feya ballar entre dits — per les espatlles d'un maniquí de cartró, y ab els braços extesos y'l somriure a flor de llavis, tal com si'l senyor *Forgas* retornés d'Amèrica ò acabés d'exir d'una marfuga, li va dihent, bo y acostantshi ab presses:

— ¡*Caramba, hombre!*... ¡Vostè per aquí!... Ditxosos els ulls... ¿Bons?... ¿Tots bons, eh?...

— Home, tant com tots bons... — respon el senyor *Forgas*, defugint l'abraçada. — Jo bé, gracies a Deu; el qui trobo que no està gens bé, malgrat y esser prou jove, com vostè sab, es l'abrich, aquella peça de color ros, ab *mostreta d'espurnes*, que vostè va dir...

— ¡Y ara, què'm conta!... — observa'l senyor *Jacques*, clohent les mans y ab ensentimentats ayres. — ¿Aquell *pardessus* ros, ab *pluja d'estrelles*, que li vaig fer per l'altra primavera?... ¡Sinó que vostè m'ho diu!... ¡Sinó que m'ho diu una persona com call!... Y, ¿què li ha passat?... ¿De què's quexa?...

— ¡Oh!... ¡Jo ho sapigués lo que haurà passat!... ¡Sinó que siga'l brom!... ¡Com li cau el pèl a pessichs com a les bestioles quan muden!... Ara, de què's quexa? ¿Ell?... ¡Ay, el pobret!... ¡Ja no li queden ni'ls ànimos!...

— Bueno... Però...

— ¿Y encara diu *bueno*, vostè?...

— Bueno... Vaja, *malo*; però com ja van dues temporades...

— Senyor *Jacques*, bo que m'acompanyi en el sentiment per la dolorosa pèrdua qu'acabo de sofrir; però no que me'n faci mofal... Si vol dir dues estacions, conformes; mes, de la primavera a la tardor, me sembla...

— No miri tan prim... No miri tan prim... Vostè array... ¡Crègui que'm dol, li juro... ¡Un corte tan *chic*, tan escayent, d'un color tan simpàtich, y ab aquella *pluja d'estrelles*!... ¡Me dol, vaja!...

— A mi també, senyor *Jacques*; y nó precisament per la *pluja d'estrelles*, sinó per la pluja de pessetes!...

— Bueno, senyor *Forgas*; es clar que tota pèrdua's fa sensible; però... ab una mica de conformitat... ab una miqueta de...

— ¿Ab un altre *pardessus*, vol dir?...

— Tirèmhí un vel, donchs, y... ¡Per cert que l'ocasió no pot pas esser més oportunal... Miris; ¿veu aquell prestatge?... *Cortes* per abrichs... Tot *cortes* y *peces* per abrichs... Darrerres novetats... Cosa fresca... ¿M'ha dit un *pardessus*, oy? ¡Veurà, veurà quins dibuxos! —

Y en tant el senyor Forgas, disposantse per la tria, se dexa caure en el setial que li ofereix el *groom*, el senyor *Jacques*, bo y posant dessobre'l taulell y en artística restallera'l gènere del prestatge, va dihentli ab trencades frases:

— Ara's porten llarchs... llarguets... fins a dessota dels genolls... més avall de la... de la *ròtula*... ¿Ha vist el figurí?... Noy, dóm les «Nouveautés»... Repàri... ¡Fa molt sèriol...

— Sí; ja ho veig... Fa molt sèrio, en efecte, — reprèn el senyor Forgas, retornantli'ls figurins, — però, no'm va bé tan sèrio, vaja!... No hi vull anar com els gegants... Més curt; que no'm faci nosa...

— ¡Si tan curt el vol, semblarà una ermilla!

— Home, tan curt, tan curt, nó; un xiquet més llarch que l'americana, com es natural...

— ¡Axís no vol el que'm deyal... ¡Vostè'l que desitja es un *vitsà!*...

— ¿Un pinsà?... Nó, nó; que *mudaria*, com l'altre...

— Un *p'tit-sac*... un petit sach, allò, una peça curteteta...

— Just.

— Ja, ja... Per durla al braç els dies de gala...

— Nó, senyor, nó; per posàrmela al còs cada dia de tots els dies.

— ¡Tornèmhil... Axís no vol un *p'tit-sac*, sinó que vol lo qu'haviem dit, un *pardessus*!...

— Axò, mes, curtet... curtet... Que no's confongui ab un gambeto...

— *Bueno*... Anèm a pams.. Ara trièm la roba, y après, quan serèm a la mida... ¿Veu?... Quadros... Y més quadros... Y no's porta rès més que quadros... grans... petits...

— Dígui qu'axò es un Musèu...

— Ara, si vol veure *llisos*...

— ¿No m'ha dit que sols se duyen quadros?...

— Sí, senyor; per cosa de temporada no's moga pas del quadro...

— *Nada*, me quedaré ab aquest quadro... Ja pot posarhi'

vendido, com a cà'n Parés... Sembla que no es lletjot!...

— ¡Què ha d'esser lleig, si es el més *charmant* de la restalleral... ¡Bé's coneix prou que vostè es persona de gust!...

— ¡Tòquila, per que, si també es del gust de vostè, fem *ambol*!... —

El senyor *Jacques* somriu, recula un pàs, pren la mida del maniquí, que xiula a l'estrebada ab bronziments de làtigo; y encarantse ab el senyor *Forgas*, encantat encara en la contemplació del seu *corte*, d'aquell *corte* tan del gust de tothom, es a dir, d'ell y del senyor *Jacques*, com es d'entendre, li diu ab afectada cerimonia:

— ¡Quan vostè vulgar —

S'axeca'l senyor *Forgas*, un dels dependents obre una llibreta, y'l senyor *Jacques*, resseguint el còs del parroquià adhuc ab perfidia, tal com si li cerqués les pessigolles, va cantant ab veu alta:

— Vintinou... Trentasset... Sexantacinch... Quarantavuyt... Setantaquatre... Centdivuyt... —

Al oure centdivuyt, el senyor *Forgas*, hi dóna un giravolt, com si l'haguessin punxat ab una agulla.

— Més curt... Ja li he dit que'l volfa curt...

— Déxim fer... Déxim fer... Axò es cosa meva... Es la mida de moda, y com lo qu'es moda, muda...

— Ah, si se'l vol per vostè, *bueno*; ja'l dexo fer; però si'l talla per mi, per més que la *mida de moda mudi*...

— Vaja, senyor *Forgas*; no vull posarlo en ridícol...

— ¿Es a dir, que tinch d'anar a gust de vostè, de ser devot dels seus *patrons*? ¿Disfreçat d'arcalde de poble... en *funciones*?...

— ¡No vull posarlo en ridícol, ni vull que vostè'm desacreditil... Tothom sab que jo'l vestexo...

— ¡Y ara, senyor *Jacques*; axò sí que fóra ridícol!... ¡Ja soch prou gran!... ¡Ja sé cordarme les calces!...

— Veurà, veurà com li dexaré...

— ¡Si no esborra'l centdivuyt, qui li dexarà seré jo!...

— Senyor *Forgas*, ¿qu'hem de renyir?

— No hi hà més, senyor *Jacques*; no li vull tan llarch!...

— ¡Vostè vol que l'*esguerril*!...

— ¡Senyor *Jacques*, no m'amenacil!...

— ¡Miris «Les Nouveautés»!... Veu? sota la ròtula... ¡Y ben sota la ròtula!... *Bueno*, no rodi'l cap; l'escursarè un xich,

per no contrariarlo... Però, crègui qu'es un cas de consciencia professional, que'm remordirà, que'm repugnarà tota la meva vida... —

Quatre dies après, quan s'escaygué'l de la *proba*, ja tornaven a serhi.

— ¿Ho veu?... ¿Què'n té que dir? ¡Axò són etxures!... Diguèm que les seves formes ja són dignes d'una *Academia*; però, vamos...

— Gracias, per lo de l'*Academia*; però, no *vamos bien*... El vull més curt...

— ¡Quan se'l veurà!... ¡No veu que, tan curt com vol, semblaria una peça que no hagués arribat a temps!... Míris, si un cop fet no li agrada, no me'l pagui; anirà pel de la *pluja d'estrelles*!...

— Y ara, senyor *Jacques*; ¿que's pensa que jo necessito de la seva gracia?

— ¿De la meva gracia?... ¡Axò sí que'm xocal... Bé que, si's refereix a la meva gracia en el bon sentit, com a professional, mal m'està'l dirho, però, n'he tinguda, y m'afiguro qu'encara la conservo, senyor *Forgas*!...

— Ja ho veurèm... Ja ho veurèm ab l'abric... Sènyis, eh? Més curtet... Més curtet... Fins aquí, ¿veu? ¡Si me'l fa més llarch, l'hi tornol... Y que no caldrà que me l'escursi, nó... Míris, punt per punt... —

Cap a migdia del proper diumenge'l senyor *Forgas*, plantificat davant del trèmol del salonet, tot era decantarse y girarshi per veure còm li queya la ditxosa peça.

Enrahonant ab sí mateix y escarnintse'ls gestos, semblava un còmich ensajant algun monòlech de compromís... Per fi, y com dubtant de sí propi, va cridar a la seva dòna.

— ¿Què't sembla?... ¿No'l trobes llarch aquest abrich? ¿Massa llarch?

— Noy, pels qu'arà's duen, més aviat diria qu'es curt... ¡Com que si te'l feces més curt, semblaries una mona ab falldilles!...

— Veyàm, porta'l metre. *Monsieur Jacques* volia centdivuyt... Jo centdós...

— Donchs, míra, centdivuyt, justos... Ni un més ni un menys... —

El senyor *Forgas* no s'ho pot empassar.

— ¿Es a dir, qu'ha volgut aguantar el punt? ¿qu'ha tingut

de passar la seva? ¿Sí, senyor *Jacques*?... (Amenaçant l'espai). Donchs, no te'l pago... No li pago. Jo sempre he vist que qui paga, mana...

— ¡Però, si no li pagues, ja no manaràs tu! — li observà la dòna.

— Li tornaré aquell... el de la *pluja d'estrelles*, que'n diu ell... Ja varem quedar axís. Que'l fregui ab petroli Gal y que miri de vèndrel de part de vespres, que no li vegin la *calval*... ¿Has vist el puntós?... ¡Centdivuytl... ¡Centdivuytl... ¡Axò del punt m'encostipal... Míra, com que me'n hi corro... ¡A cop calent se fan més bé les coses!... Axò del punt... Axò del punt... —

Quan el senyor Forgas tornà de casa *Monsieur Jacques*, ab l'abric posat y la impressió d'un somriure entre llavis, semblava tot un altre.

— ¡Ja conech qu'heu fet les paus!... — li digué la dòna, al vèuresel.

— M'ha desarmat, noya... M'ha desarmat... ¡Pobre *mon-sieur Jacques*!... ¿Ne vols de satisfaccions?... *Pardon* d'aquí... Abraçada d'allà... ¡Ab un sentiment!... ¡No volía cobràrmell!... «Un altre punt?» — li he dit enseriosintmhi... «Nó, senyor Forgas, nó; — ha reprès — guaytantme esporuguit com una criatura quan la renyen. Nó, senyor Forgas, nó; els punts dels sastres són bons per atravessar la roba, — de punts y repunts vivim, — però may, may, per ofendre l'amor propi de les persones que'ls merexen la més alta consideració y'l major respecte...» Axís m'ho ha dit... Mes, ab un tó suau, ab un carinyo y una salamería acompanyada de tan ceremoniosos gestos, qu'adhuc m'ha commogut: tant, noya, que, per congraciarmhi *discretament*, li he encarregat un parell d'ermilles... —

† JOAN PONS Y MASSAVEU.

Nota de la Redacció. — Quan preparavem la publicació d'aquesta Revista y demanavem l'ajuda dels bons amichs de sempre, el pobre Pons ens oferí aquest quadret com a primera contribució al nou periòdich. Abans de poderne veure les probes (com ell desitjava) ha clos els ulls per sempre més aquí en la terra; pensèm piadosament ab l'Aguiló que'ls ulls que la Mort acluca los bada l'Eternitat. Al Cel sia.

LES NEUS QUE'S FONEN

*Les neus de la montanya
se miren trist el plè,
qu'avall avall la terra
comença a verdejà'.*

*Y totes encongintse
davant del sol crexent,
«s'acaba nostra vida,
s'acaba!»s van dihent.*

*Y ses primeres llàgrimes
ja's tornen regalims,
y ab remoreig dolcíssim
van devallant dels cims.*

*«Plorèm, qu'als atmetllers
l'oreig, passanhi, canta
l'absolta de les neus
damunt de les flors blanques».*

*Y diu l'oreig: «Obrtiuvos,
les roses dels vergers,
fent chor a mes absoltes,
brandant com encensers».*

*Ja's gronxa la palmera
vora del mar triomfant;
totes les neus són foses
y'l mar les va aplegant.*

*Y ja'ls hi diu: «Dormiuvos,
que jo vos breçaré
y ab música d'onades
cançons vos cantaré.*

*Mes les neus tenen ànima
que sobre'l mar s'estan,
y són bromeres blanques
les neus, que van somniant.*

ANGEL GUIMERA.

CANÇÓ

*Amor, tinch por de ferme ton esclau.
Déxa mon cor y mos sentits en pau.
Més que ton foch, vull la gentil rosada;
més que ta boca ardent que'l desig bada,
la calma d'un ull blau.*

*Altres adorin ton visatge esquiú.
Jo, l'amistat qui sempre igual somriu,
flor de bondat sense verí ni espines.
Dins ton verger de roses purpurines
les víbores fan niu.*

*Dèume'l repòs; altre plaher no'm cal.
Nó del abraç la voluptat fatal,
un bes de neu mon neguiteig demana;
un bes al front, d'una innocent germana.
La passió'm fa mal.*

MIQUEL FERRÀ

EL PITJOR TIRA

Els tirans que són fòra y que de lluny estant intenten exercir la llur tirania damunt de nosaltres, no'ns han de pertorbar massa. Ells no són sinó tirans a mitges: tot lo més arribaràn ab el fuet a nostres esquenes; emperò'l nostre esperit ne roman ben lliure, de manera qu'en lo essencial la nostra llibertat queda intacta.

Els tirans de dins, són els temibles, que diuen de tu a l'ànima nostra y juguen y riuen ab ella, y, si poden, la enganyen, la esclavisen y la perden.

¿Quí podrà definir axò que'n dihem amor propi, que'ns fa estimar totes les coses nostres no més per que són nostres, que'ns aferra al nostre parer anch que no sia un sabi parer, que'ns entoçudeix en el nostre voler anch que no sia un recte voler, que'ns exalta'l nostre sentir anch que no sia un prudent sentir?

Que'ns dóna tal embranzida en el nostre obrar, que no atènem de quina manera la podèm aturar.

Que'ns fa tan sensibles y adolorits per tot lo qu'es remey, que fa que nostres mals boy sien incurables.

Qu'al despertarnos ja'ns parla y al adormirnos no del tot calla; que pel carrer ens malmena y en el recó de casa'ns mal aconsella; que dicta a la nostra llengua imprudents paraules y pinta en el nostre cervell descabellades fantasies; qu'en la hora més crítica'ns tapa d'ulls y'ns llença ab una empenta al abisme.

Paràsit de la nostra ànima, s'aferra a ella ab increible pertinàcia, per axafarla en son vol, per trabarla en son moviment y tenirla axís a son albir.

Quan sembla que'ns dexe, es que muda de posició; quan sembla que dorm, es que furga y cerca fibres més íntimes hont ferir; quan sembla que mor, es que prepara més fermes falconades.

No hi hà pitjor tirà qu'aquest.

No es pas mólt que campí per la terra y domini als homes, quan va tenir la manya d'entrar al cel y estimbar els àngels.

JAUME RAVENTÓS.

LA TORRA DELS SCIPIONS

A uns sis kilòmetres de Tarragona, no lluny de la mar eterna, quasi tocant a la Via Aurelina ò Màxima Via (Carretera de Barcelona), principal via militar que de Roma conduïa a la gentil Gades, y en un bosquet de *Pinus halepensis*, rublert de rares cistàcees y flayroses farigoles, romanills y mata, s'hi alça, soliu y trist, un monument funerari romà, en pedres tallades y d'elegants proporcions; a la cara que mira a la lluminosa Platja llarga s'hi veuen damunt la quadrada socolada dues figures que representen esclaus ò legionaris en posa dolorosa, ab el *sagum* militar texit en llana grossera ò en pèl de cabra y una inscripció inintel·ligible menjada pel temps y l'ayre salinós de la mar.

Es en và demanar a la historia la dedicació d'aquest celebrat monument romà, únicament la veu del esperit popular, ço es, la tradició anusant la cadena de les generacions, ens el fa conèixer ab el nom de sepulcre dels germans Scipions, heroychs romans que trobaren mort gloriosa batallant contra'ls Cartaginesos en les montanyes de la Celtiberia.

S'ignoren encara avuy les tombes ò fosses d'inhumació dels generals romans Cneo y Publi Scipió. A la Roma antiga y a la vorera esquerra de la via del portal de Sant Sebastià (Via Appia) prop d'un xiprer sol y vern, símbol de la eternitat, existeix l'Ipogeu de la ilustre familia dels Scipions retrobat en 1780. Mig en tenebres, avuy no més s'hi veuen imitacions d'antichs sarcòfachs y de llegendes epigràfiques.

El primer d'inhumarshi fou l'avi de Scipió l'Africà, L. Cornelius Scipio Barbatus, cònsul en 298 ans de Jesucrist, el seu fill, cònsul en 259, altres indivíduus més joves de la familia, el poeta *Ennius* y'ls lliberts per qualsevulla fòrmula, ço es, per Ceus, per Vindicta, per Testament, per Lletra y per pendre seyent a la matexa taula dels amos.

Hi hà més: en el Musèu Pio Clementí del Vaticà, vestibul del tors del Hèrcules Belvedere (Atrio Quadrato) hi figura l'autèntich sarcòfach de *L. Cornelius Scipio Barbatus*, monument ab un curiosíssim epígraf en versos saturnals, en honor de les virtuts y altres gestes del difunt, traslladat allí del Ipogeu esmentat de la *Via Appia*, com també del seu fill *L. Cor-*

nelius Scipio y del fill de Scipió l'Africà *P. Cornelius Scipio*, flamen de Júpiter, quals inscripcions exposades al voltant il·lustren als iniciats.

Podria ser que hont no arriba la historia, mestressa de la vida, arribés la veu popular.

¿Quí sab si'l jove Publi Corneli Scipió, nomenat l'Africà, fill de Publi y nebot de Cneo, vencedor dels Cartaginesos a *Carthago Nova* y a Bècula, a la Turdetania, y dels Ilergetes, Lacetans y altres Ibers a quatre jornades ençà del Ebre, féu recercar y aplegà, ans de retornar a Roma, les mortals despulles del seu pare y del seu oncle? ¿Quí sab si'l poble romanisat de l'antiga *Tarraco*, ço es, la gratitut pública, erigí aquest senzill monument funerari, que traspua magestat en el conjunt, sia a les seves mortals despulles, sia a la seva bona memoria, en els suburbis paradisaychs de la seva ciutat que tants y tants recorts d'ells servava?

AGUSTÍ MARÍA GIBERT.

¡OH, DEMATINS DE SEDA LLUMINOSA!...

SONET

*¡Oh, dematins de seda lluminosa,
sospesos sobre'l món meravellat!
¡ab quina negligencia, abandonat
en vostre encant, mon esperit reposa!*

*El temps omple d'amor la claretat.
L'or del dia floreix en la mimosa.
La veu diamantina d'una alosa
fendeix, ayres amunt, la immensitat.*

*La gracia ab l'alegria s'agermana.
La verdor morta roda per la pols
y's despullen la serra y la quintana.*

*¡Oh, la nua ignocencia dels pujols!
la pompa de tant vert hi fóra vana
ara que'l temps ha esdevingut tan dolç!*

TRINITAT CATASÚS.

Sitges, 1918.

PRIMERA PART

A mitja tarda s'havia girat un tramontanal desencadenat que posà repentinament la mar feta un blancall y escombrà ab furia'ls carrers sens dexarhi brossa ni grà de sorra.

A la baxa hora, les pedres del sòl, descarnades, escatades pel refrech de la ventolera, llustrejaven com closques pelades en la penombra moradencia, y en l'ayre tot era una xiuladiga axordadora.

La María Gallinayre, vegent que la porta debategava mateix qu'una flàmula, a risch manifest de ferse estelles, anà a fermarla ab la barra travessera y, amohinada, digué al seu home:

— ¿Me vols creure, Jepet? Fèm lo sopar ben aviat y anèm-sen al llit. Ab aquest temperi un no pot fúmer res y no fa més que gastar llum y encadarnarse. —

En Jepet, com sempre, trobà molt ben pensat lo que la María deya y, també com sempre qu'era a casa en aquelles hores, anà a encéndreli'l foch.

Fent honor als noms bíblics que duyen, vivien com Joseph y María. Ell era paler y'l vestit d'aygua penjat rera la porta, li havia vingut a fer, durant més de trenta anys, de pell suplementaria.

Tenia la cara y les mans encartronades y plenes de crètues y rellexos, com les roques; ses faccions granades, tosques y ermes d'expressió, semblaven emmotllades y no cosa vivent, y els dits, curts y rabassuts, guardaven sempre la matexa postura; may se desplegaven enterament, per que havien perdut l'habitud de fer tot altre moviment que'l que requería la tasca de donar y pendre'ls pals.

La María era una dòna grassa, ab toveses replenes y quietoses de coxí. May havia pogut soportar lo silici de la cotilla y el seu còs, amplemment espayat, denunciava ben clar lo cayent comodívol de sa possehidora. Però malgrat aquest cayent y la mollesa d'esperit que semblava estotjar l'expandiment carnal, la María era una dòna viva, neta y treballadora.

A les primeríes de casada ab En Jepet, com no sapigués resignarse a soportar mansament les hores de solitud y'l desenfeynament regalat de dòna marinera, s'havia cercat un ofici qu'omplís sos lleures y pongués dineros.

En Jepet feya aleshores viatges en una barca de cabotatge

y estava absent de casa durant molts dies, a voltes moltes setmanes. La Maria, cada matí, axí que'ls pescadors tornaven d'en mar, ab la somera y'l carro venturer qu'havien comprat, feya tragines de peces als estenedors, mes semblantli axò poca cosota, quan les absencies del marit la lliuraven dels quefers de la casa, ho aprofitava per donar la volta a les masies escampades, fent requissa d'ous y gallines que després revenia, generalment ab fort guany, en los mercats de Girona.

Sòlidament repanxegada en la post travessera del carro, les regnes a la mà, solsament *pro-fòrmula*, ja que la somereta era honrada y sense fantasies, ella feya, *alo alo*, la seva ruta d'aquí d'allà, ab ayre d'una gran placidesa pel defòra, mes per dins plena d'activitat y alegres cabories.

Desperta y sotjadora de mena, duya l'alta y baxa de les pageses a les quals els marits feyen anar justes, de les que passaven engunies per comprar un mocador ò un devantal nou a la noya casadora, de les que's fonien pel xacolata ò altres lleminadures y, traficanta com era, una volta conegudes les flaques de la parroquia, sabia explotarles ab manya y profit. En la bossa del carro portava sempre les atmetlles torrades que podien temptar a n'aquella, la troca de fil y les agulles que convindrien a l'altra — qui, per massa enfeynada, no podia anar sovint a vila, — los molls de riçar per la presumida, unes pessetones de bestreta per l'endarrerida ò pobrissona, les herbes extranyes per la gamada... y, francota y discreta ensempe, proposava ò's feya proposar barates que, naturalment, eren sempre ventatjoses per ella. Y si aquelles pageses, — que ab tal de que no n'hagués esment l'home ni les vehines, donaven la mercaderia a cap preu, — respiraven quan vejen apropiarse catxassudament la gallinayre, aquesta, axí que, de lluny estant, observava que li exien a camí per tenir la sentada a soles, somreya satisfeta, segura ja de no haver perdut lo viatge. Y, com si aquest tragí no fos encar prou, ella trobava hores perdudes per anar a rentar la roba de quelques cases senyores de la vila y dur la seva curosa y apedaçada que donava goig.

Siguent axí, no es extrany, donchs, qu'en pochs anys, entre marit y muller, arreconessen un passament. D'anar a arrendament de casa, devingueren propietaris d'una petita y blanqueta com una clova d'ou: de menar una vinya a parts de fruyt, la feren també seva; lo notari'ls colocà a rèdit mitja

dotzena de cents duros y'n descambiaren set ò vuyt cents més per paper del Govern, del que, cada tres mesos, ne retallaven uns bocinets que'l Secretari — son home de confiança — se'n enduya a Girona per tornàrlosi convertits en pessetes de lley.

Quan ja's vegeren al abrich per la vellesa y com En Jepet comencés a sentirse trencat per la vida de mar, plegà de fer viatges y's posà a paler, y la María, no podent dexar al seu home, renuncià al negoci de les gallines y's limità a tragar les *peces* y rentar més roba qu'abans. Y, axí, menant una existencia ordenada, distreta y sens preocupacions, s'haurien pogut dir completament feliços si no hagués sigut pel *sinó* que may pot mancar en los esdeveniments d'aquesta vida terrena, per posarhi, fins en los més triats, la seva goteta de fel. La goteta de fel, pels gallinayres, havia sigut lo no tenir ni senyals de fill.

De bella juvenesa, aqueferats en guanyar diners un y altra y tenint ab què desfogar la seva expansiva vitalitat, no'n feren un gran cabal de l'anormalitat aquella, mes, quan se vegeren los guanyats amuntegats, la xorquesa se'ls adressà al davant com un pany de muralla que'ls estronqués l'impressió de més enllà infinit que vol gaudir sempre l'home, per rescabalar-se de la poquetat a que'l condemnà la mesurada naturalesa.

— ¡Ay, bon Deu! — exclamà un dia, ab tristicia, la María, mentres feyen recompte de beneficis, al retorn d'un viatge d'En Jepet: — ¿Què'n fem d'escarraçarnos tant, si no sabem per qui treballèm? —

Y d'aleshores en avall, van pensar en lo fill que no havia vingut ni havia de venir, y van anyorar-lo.

En Jepet no passà més enllà d'axò; era home de poca imaginació y que prenía les coses tal com s'esqueyen, sens encertar a esbrinarne la rahó fonamental; mes la María, avessada a rumiar, rumiava. Sentintse jove, forta, sana y condreta, no conexent en sí ni en los seus falla ni macadura, se declarà, *in mente*, lliure de culpa y, sens donarsen compte, convingué íntimament, d'ella a ella, qu'allò era cosa del seu home. «¡Alabat sia'l Senyor! Los homes són capces tanca-des. ¿Què'n sab d'ells una dòna de sa casa, quan los pren pel vivent? Rè; vethoaquí!... ¡Y després resulta lo que resulta!» Ella n'havia sentit a dir moltes, anant pel món; però axò són creus d'aquelles que ningú se les cerca; cauen del cel

y peten allà hont peten; y si t'arrepleguen a tu, no hi hà més que *tomarles* y callar..., que per alguna cosa serveix la prudencia en aquest món.

Y ja *María* *tomà* la seva creu com una contribució que Deu li imposava per la salut y la prosperitat que li havia concedit y no's quexà ab ningú; mes d'aleshores en avall, sens ferho a dretes, prengué ab el seu home un tó d'autoritat tendrívola y previsor, com si hagués tingut en ell un gran infant irresponsable, un fill mancadet al qui s'ha de protegir y estimar més, per que no es ben bé com los altres. Y dintre aquesta tònica especial, girà la vida íntima del matrimoni. Quan la gent ho observà, somrihent, deya, usant l'expressió habitual, que la *María duya les calces*, però may endevinà'l calor d'humanitat, de pietat generosa qu'havia engendrat aquell fer de la dona.

Tantsols qualque volta, com alè de vent que s'escapa per un espirall, la recança maternal fallida pujà del cor als llavis de la *María*, en aquesta forma, que cap relació guardava ab cosa dita abans:

— Si jo m'ho penso, m'hauria quedat aquell nen que vaig dur al hospici...

— ¡Ja ho crech, que sí! Però, qui s'havia de figurar!.. — responia naturalment En *Jepet*, tot mansueté, insospitós de lo que li anava per dins a la seva muller.

Y axí passaren anys y anys, fins qu'arribà aquella vetlla de la tramontanada.

Tal com havien dit, havien fet. Cogueren lo sopar en una esgarrapada, se'l menjaren en bona amor y companyia, van dir, per postres, un pare nostre per l'ànima dels morts, y anaven ja a desparar la taula, quan l'os sobtà un estosseguieig esbofegós de l'altra banda totjust de la porta del carrer, seguit immediatament de dos forts cops de puny en la matexa.

Feren, marit y muller, un ensurt y's guaytaren espaumats.

— ¿Què deu esser, axò? — van preguntarse mudament ses ninetes encantades.

Mes, com en vista del silenci, sonessin dos cops més, la *María* s'axecà resolta, acostantse a la porta.

— ¿Quí demana? — féu ab veu entera, una mica seca, com si hi hagués quelcom d'ofensiu en aquella visita intempestiva.

— Obríu, si us plau, bona gent... — respongué una altra veu, jove y ben trempada, en mig de dos cops de tos.

— ¿Quí sôu? — repetí la María, cella-junta y ab fermesa.

— No m'heu vist may, però vinch de part d'un que cone-xèu... Si teniu por, me n'entornaré, per que aquí fa de mal es-tarhi... — replicà la veu ab impaciencia.

La María guaytà al séu home, bocabadat a cap de taula.

— ¿Què fem? —

En Jepet no estava avesat a resoldre cap conflicte.

— No sé... Tu matexa... —

La María's decidí de repent.

— Obro y veurèm què... ¡Que Mare de Deu serà!... —

Y sens acabar la frase, tragué la barra; mes, abans de que obrís la porta, aquesta s'esbatanà violentment d'ella matexa y quelcom gelrat y fosch com una mala cosa's tirà al damunt de la María, encegantla y fentla tambalejar y perdre l'esma. Era que la tramontanada, obrintse pàs d'una empenta, li havia arremangat desvergonyidament ab sa grapada de bufarut les faldilles, tapantli ab elles còs y cara. Quan la dòna pogué des-empallegarsen y recobrar la vista, vegé ab gran sorpresa al davant séu un home, tot embolcallat en una capa, un barret tou enfonsat fins a les orelles y subjectant, ab lo braç estirat, la porta, de nou ajustada.

— ¡Ay, perdóni! — murmurà la María, tota confosa.

Caygué un pany de la capa y aparegué una boca, somrihent, sota un bigoti fosch, en un rostre esblaymat.

— Ja'ls dich jo qu'es un temps divertit per córrer! — féu la veu ben trempada. — Si ho sospito, no vinch pas avuy! —

Y com la María hagués posat ja la barra, l'altre pany de capa caygué, lo barret fou tirat enrera y l'home quedà en des-cobert.

A la poca claror del gresol d'oli, marit y muller vegeren un jove alt y escardalench, de rostre escayent y posat desin-volt, que se'ls guaytava fent la mitja rialla.

No l'havien vist may, en efecte.

La María li digué ab cortesia:

— Perdóni, senyor... ¿Vol dir que no va errat?... Per que nosaltres... —

— ¿No's diu vostè María Celles y li diuen la María Galli-nayre? — preguntà'l foraster a son torn.

(Continuarà).

===== FOLK-LORE =====

L'ORACIÓ DEL SOL IXENT

ABANS era molt general la costum de que al veures sortir el sol, la gent ab tota reverencia deya una oració curta, però molt expressiva, per exemple:

- (1) Benehit sigui'l sol, — benehit sigui'l dia,
benehit el sant nom de Qui'ns l'envia.

ò bé: (2) Alabat sigui'l dia — y'l Senyor que'ns l'envia.

ò bé: (3) Benehida sia la llum del dia — y'l Senyor que'ns la envia.

ò bé: (4) Sol ixent: — Deu ens dongui un bon pensament.
Sol y lluna: — Deu ens dongui una bona ventura,
benehit y alabat sigui'l Santissim Sagrament. (Se diu 3 vegades.)
Amén.

En el valió aplech de folk-lore menorquí que'l senyor Camps y Mercadal va publicant en la «Revista de Menorca», explica (plana 146, any 1914) que quan surt el sol, els treballadors de la terra, se giren cap a llevant, se treuen el barret y tot senyantse diuen:

Benehit sia lo dia — y'l Senyor qui mus l'envia;
benehit sia lo jorn — y'l Senyor de tot lo món,

afegint qu'es possible sigui tal pràctica la reminiscencia del culte pagà del sol.

Realment pot molt ben ser axís, per més que sense haver-hi hagut l'adoració dels astres, de segur que'l nostre oracioner popular, d'una riquesa insospitada, tindria la corresponent oració al sol ixent.

El poble català era un dels més religiosos y no podent pas resar a totes hores, en son constant desig d'estar en comunicació ab Deu tant com li fos possible, va escullir varies ocasions que'l dia y'ls quefers regulats per ell, presentaven naturalment, tals com el despertar-se, a trench d'alba, al migdia, al ferse fosch, al anar a sopar, al ficarse al llit, etc. Per axò la Iglesia des de molt antich, va establir un sistema d'oracions, durant el dia: laudes, prima, tercia, sexta, nona, vespres y completes, qu'en principi s'avenia ab l'esmentada distribució del temps.

Si l'hora més pròdiga en oracions es la d'anarsen al llit,

molt natural es també la de la exida del sol; ja que al començar a escampar la llum sobre la foscor de la terra y ab ella la vida y l'alegría, sembla la primera circumstancia natural y lògica qu'induhexi a donar gracies a Deu.

Per axò una de les oracions que concreta més bé a la catalana la salutació al nou dia, trobèm qu'es la següent, llohant al Creador, al sol, al dia, al Senyor (es a dir a Jesús) y a la Mare de Deu, que no pot faltar may en cap manifestació religiosa de la nostra terra:

- (5) Benehit y alabat — sia'l Deu que'ns ha criat;
benehit sia'l sol, — benehit sia'l dia,
benehit sia'l Senyor — y la Verge Maria — que mos lo envia.

Tan eficaç consideren molts aquesta oració al sol-ixent, qu'un dels pagesos qu'hem vist més aymant de les tradicions de la terra (6), va contarnos lo següent:

— Un pastor vivia molt lluny de poble y may podia anar a missa; però cada dia, axís que sortia'l sol, deya:

Benehit y alabat — siga'l Mestre que t'ha criat.

El bisbe, sabent que no anava may a missa, el va enviar a buscar y'l pastor al entrar al palau, va veure una barra (que mig enlluhernat va creures qu'era de fusta, sent axís qu'era de sol) en el mateix moment que'l bisbe se'n va anar cap a ell y li va preguntar per què no anava a missa y si es que deya alguna oració en desagravi.

El pastor li va contestar el per que no podia anar a missa, afegint que cada dia, al sortir el sol, deya l'oració qu'allí mateix va repetirli tal com ho feya a la montanya tot guardant bestiar, per lo que's va treure la capa y va penjarla a la barra, aguantàntselhi.

El bisbe, al veure allò, li va dir:

«Ja us ne podèu anar, bon home; que'm sembla qu'anèu més bé vós que no pas jo.»

ROSSEND SERRA Y PAGÈS.

(1) Adelaida Ferré y Gomis. Alella. Copiada en molts indrets.

(2) Sara Llorens de Serra. Pineda. Copiada en molts indrets.

(3) Olot y altres punts del Pirinèu.

(4) A. F. y G. Bellver de Cerdanya.

(5) A. F. y G. Castellidans (Lleyda)

(6) Pep de Sovelles de Sant Agustí de la Lou.

DE LA LLENGUA

SEGUIRÈM en aquestes planes la tasca que havíem començat en les de la «Il·lustració Catalana» un any enrera; seguirem parlant de coses de la nostra Llengua, y seguirem fentho ab tota humilitat, dihent lo que bonament ens semblarà, admetent les rectificacions ò aclaracions que se'ns facin y fentles públiques sempre qu'ho creguem útil als llegidors. Aquesta secció serà un monòlech que sempre que convinga podrà convertirse en diàlech amistós. Comencem, donchs, ò més ben dit, continuem.

No fa gayres dies qu'un dels nostres estudiosos més coneguts, en una conferencia de filologia, digué una veritat com un temple: la de que no pot darse per definitiu un diccionari ni una gramàtica d'una Llengua sense darla per morta. Efectivament, mentres una Llengua es viva, — y com més viva, més, — els diccionaris y les gramàtiques han d'anar canviant segons els canvis qu'a la Llengua li plagui d'anar fent; per que no són ells que governen la Llengua, sinó solament sos inventariadors y tot lo més sos codificadors. Y axò, referintse a una Llengua en plè ús dels séus drets y en plè y continuat cultiu literari.

Ara, si ho apliquem a la nostra, qual cultiu ha estat interromput tant de temps, produhint una diversificació com la que's pot notar en els nostres territoris, la veritat sobredita es encara més veritat y d'una claríssima evidència.

(Abans de continuar, volèm que consti qu'en les nostres paraules no hi hà atach ni ofensa per ningú, que parlèm en tesis general sense baxar a fets concrets, y que quan hi baxèm, respectarem les opinions més contraries, agraphirèm l'esforç de cada hù en favor del idioma, y estimarem sobre tot la puresa de les intencions y la bona fè dels procediments. Y, dit axò, seguim).

La diversificació qu'hem esmentat dóna a la nostra Llengua, en son estat actual, una varietat y una confusió extraordinaries de formes dialectals, però al mateix temps una riquesa de lèxich y de modalitats no ben coneguda encara de nosaltres matexos. La tasca de tornar a recullir aquesta riquesa escampada, reincorporantla poch a poch al llenguatge comú, correspon principalment als escriptors, y naturalment no es feyna de quatre dies.

Lo paper se'ns acaba; dexèmho per un altre número.

AMADOR.

NOTES D'ARXIU

NOTA FILOLÒGICA

PER afrontar-sens als vigatans, molt sovint se'ns diu que som la gent de la *paya*, fent-se referencia a la costum que tenim de pronunciar com a *y* en certes paraules lo que s'acostuma a canviar en *ll*. Així nosaltres dihem *canaya*, *vermeia*, *tay*, *secay*, *ploraya*, *miray*, *aguva*, *fuya*, *senaya*, *baday*, *muraya*, *Maya*, *retay*, *uyal*, *jovenaya*, *reday*, etc., etc.

Aquesta costum es molt més antiga de lo que molts se pensen. Els documents antics ho proven mil vegades y en tots temps, notant-se l'ús de la *y* sempre que l'escriptor de nostra enconrada's d'exa portar més per l'ús popular que no pas per la que's seguía generalment en els escrits. Per lo que serveix a demostrar com de segles aquesta característica vigatana estava en ús, vaig a transcriure lo que diu un document de la primera meytat del segle *xiii* ò sia de mig Agost del any 1138.

Ab fetxa de les Kalendes de Setembre del any *ii* del rey Lluís el Jove de França, el Bisbe y Capítol de nostra Catedral, a petició dels habitants (burgenses) de Vich, concediren que d'aleshores endavant ells, per rahó del seu senyoriu, sols tinguessen un dret en la compra y venda dels draps *in cisura quod vulgo dicitur tai*, afegint que ningú de fóra la població pogués en aquesta ò en el seu mercat vendre ni tallar tela ni grana *que dicitur vermei*. (Arxiu Capitular, calaix 6, núms. 1644 y 1645.)

En aquests dos escapolons llatins que copió del document s'hi veuen les paraules catalanes *tay* y *vermey* que'l notari transcrigué segons la forma popular a fi d'evitar confusió.

UN JUGADOR DEL SEGLE XIII

A 4 dels idus de Novembre, ò sia'l dia de dit mes del any 1287, un tal Ferrer de Carrera, fill d'En Berenguer de Carrera, prometia al Ardiaca de nostra Seu, Guillelm d'Anglesola, que jamay d'aquell dia en avant jugaria ò faria jòch de dia ò de nit a cap jòch de daus (*taxillorum*) ò a qualsevol altre en que pogués emplearhi diners ò altres coses, exceptuats tan solsament els jòchs de taules (*tablarum*), palleta (*palleti*), llista y ballesta (*liste et baliste*) en els que y en cada un pogués jugarhi tantsols sis diners. En el document el jugador afegia que si axò pogués may provàrseli prometia donar al dit Ardiaca la pena que s'imposava de 20 sous, y que, acabada aquesta pena, tornés a quedar la matexa en son valor.

(C. F. Man. 1287-88 paper solter.)

J. GUDIOL, Pbre.

Llibres

Avuy, els llibres catalans, per un general, no dexe cap interès popular. Ab prou feynes duescentes persones seguexen d'aprop el virolat y constant es-purneig de la nostra literatura. El dilema de Larra «no's llegeix per que no s'escriu ò no s'escriu per que no's llegeix», no té ja aplicació. S'escriu, s'escriu bastant, però no's llegeix ò no's llegeix casi gens. Ja no es la revista qu'ha mort al llibre, ni'l diari qu'ha mort al un y al altre. Es el llibre que s'ha mort a sí mateix, ò millor encara, el llen-guatge de molts llibres, que's mata en flor.

El públich llegeix per delectarse y estudia per instruhirse. Aquestes dues funcions són diametralment oposades als ulls del públich y no's poden resumir en una. Molts llibres catalans, no obstant, les resumexen. Al anònim lector, ò l'anònima lectora's cal el diccionari al costat per enténdrels. Ademés, els llibres d'avuy acostumen a esser frets ò plens d'una complicació filosòfica ò simbòlica, qu'es com la decadencia del Nort adulterada pel sol del Mig-dia. Y aquesta fredor y aquesta complicació les porta moltes voltes el mateix llenguatge, per que no es lo mateix compondre una obra literaria qu'escriure una obra literariament.

Un altre factor poderós contribuïx a la decadencia del

llibre català y es la prempsa diària. El diari que parla d'es-trenes teatrals, de sports, de ci-nes, de crims, no parla de lli-bres. Per qu'un diari barceloní s'ocupi d'un llibre català, cal l'agermanament de varies con-causes. Primera: que l'autor perteneixi a la colla que pulula al entorn del rotatiu; segona, que'l llibre dirigit al director ò a un redactor arribi a les mans d'aquella a qui va endressat y no's filtri ò extraviï pel camí; terce-ra, que'l que tingui d'ocuparsen el llegeixi, y quarta, que tant si'l llegeix com nó, el que n'hagi d'escriure unes ratlles, les es-crigui.

Nosaltres, des de la present secció, farèm lo que ningú fa, y es: parlar de *tots* els llibres catalans que se'ns remetin y ferho haventlos llegit abans. No tindrem *colla*, però axò sí, mirarem de no perdre may el seny natural, ò per expressarho més clar, *el sentit comú*. No farèm l'intellectual, fins qu'algú'ns expliqui l'exacta significació d'a-questa paraula d'uns quants anys ençà mal aplicada. Tam-poch farèm el sabi, per que no ho som, y per que la sabiesa es més propia dels homes de cien-cia que dels literats y artistes. Farèm, no més, de comentaristes. Y no's cregui per xò que se-rèm modestos, nó; car al co-mentar, tindrem la pretensió d'esser intèrprets del comú sen-tir, de portar la veu del públich, únich senyor y jutge.

En aquesta secció donarem compte de tots els llibres catalans que's rebín en la nostra REDACCIÓ.

Per axò, donchs, serà la nostra firma aquesta:

VOX POPULI.

Teatres

Hauriem de repetir en aquesta secció lo que ha dit el nostre company encarregat de la de *Llibres*; suscrivim els seus dictats, disposats a seguir una conducta semblant en aquesta secció que se'ns encarrega.

Donarem compte de lo que's produhexi en la nostra escena catalana, sense pretensions d'alta crítica, y tan lluny del esperit de «reventada» com del elogi incondicional. N'hi hà prou ab que una producció sia catalana per tenir en principi la nostra simpatia; però, per respecte a nosaltres matexos y als autors y al públich, hi dirèm bonament el nostre parer lleal, que no ha d'ofendre ni adular a ningú.

Ultimament hem tingut el gust d'aplaudir dues obres ben diferents estrenades per la companyia d'En Borràs al Teatre Còmic: «La Barberia d'En Quim», entremès d'En Burgas, escrit sense pretensions, que fa passar bé la estona; y «La mala vida», drama en tres actes d'En Vallmitjana, obra de més empena en la que l'autor, ab una traça extraordinaria, ha salvat les dificultats que a un altre haurien presentat lo antipàtic del argument y lo repugnant del ambient en que's mouen sos personatges. Ha sigut aquest drama un triomf per l'autor y per la companyia que l'ha representat.

En lo mateix colissèu ha tingut lloch una solemnitat teatral

en honor d'En Guimerà ab motiu de representar En Borràs per mil·lèsima vegada «Terra baxa», l'obra que, com tothom sab, ha dat la volta al món. A Romea s'ha estrenat la comedia de En Pous «La mel y les vespes»; en parlarem al número vinent.

Y ara, esperant obres noves que'ns portin nous èxits, saludem als nostres lectors, als qui oferirèm setmanalment les nostres lleals apreciacions. Per axò ens firmem

LLEAL.

Jochs Florals de Barcelona

S'han publicat en los diaris les llistes de les composicions rebudes per al concurs d'aquest any, que pugen a dues centes setanta, a més de les noveles impreses que s'hi han enviat obtant al *Premi Fastenrath*. Sabèm que'ls Mantenedors estan ocupats actualment en la lectura y examen de les composicions, per anar d'aquí quinze dies a les reunions en que formularàn el Veredict.

Com diu el Cartell, Deu els donga acert per premiar als més dignes.

Academia de la Llengua Catalana

En la última sessió d'aquesta Corporació benemèrita, tingué'l mes passat, presidida pel senyor Franquesa y Gomis per ausencia del President lo Canonge Collell, després del despaig ordinari del que anà donant compte'l Secretari senyor Miquel y Planas, s'acordà fixar

per l'endemà dels Jochs Florals, dilluns 6 de Maig, la celebració de la vetllada necrològica en memòria del qui fou Acadèmic fundador, lo Mestre en Gay Saber Ramon Picó y Campamar, lo vigorós poeta mallorquí qual mort fou una de les més grosses pèrdues qu'haja sofert la nostra moderna literatura. Per aqueix acte solemne ha escrit la necrologia l'Acadèmic adjunt Mossèn Miquel Costa y Llobera, Mestre en Gay Saber, company y compatrici d'En Picó.

En la mateixa sessió fou admès com Acadèmic Mossèn Jaume Barrera, al qui envièm la nostra enhorabona.

Institut d'Estudis Catalans

Segons ens diuen, ha entrat a formar part d'aquesta Institució l'eloqüent orador regionalista y distingit poeta Jaume Bofill y Matas, a qui felicitem per tan honrosa elecció.

Academia de Bones Lletres

Lo mes passat celebrà aquesta antiga Corporació la sessió solemne per rebre com a Acadèmic al catedràtic de nostra Universitat Doctor Carreras Artau, que llegí son discurs d'entrada estudiant la figura de don

Joaquim Costa y la seva obra, haventli contestat en nom de l'Academia'l fecon publicista Frederich Rahola.

Tant l'un com l'altre feren lo discurs en català, com es ja costum en aquella casa d'uns quants anys ençà. Y observarem l'efecte extrany que feya a tothom sentir, al costat dels discursos, la lectura d'actes del Secretari y les paraules del President en castellà; resultava una cosa incoherent y de mal gust.

Suposèm que quan aixís ho fan es que'ls hi obliga alguna llei interior. Però, ¿no podria modificarse aqueixa llei, per lograr qu'una Corporació qu'es de Catalunya fos totalment catalana?

Lectura Popular

Aquesta biblioteca, que compta ja cinch anys de vida y per lo tant està completant son volum XV, segueix sortint cada dijous ab la puntualitat acostumada en totes les publicacions de la IL·LUSTRACIÓ CATALANA que ha mantingut el preu de deu cèntims a pesar de les contrarietats d'aquests temps. Aquesta setmana ha donat el quadern 258 dedicat a la escriptora empordanesa Enriqueta Paler y Trullol de la que conté una tria de les seves millors *Poesies*.

Acceptarèm ab gust la col·laboració, qu'al nostre criteri sia utilizable, de tots els qui vulguen enviarnos treballs per aquesta Revista; però hem d'advertir que no podrèm tornar los originals ni obligarnos a sostenir correspondència ab llurs autors. Es qüestió d'ordre y de temps, y ningú se n'ha d'ofendre.